

PÕHJAVEEKOMISJONI ISTUNGI PROTOKOLL

Tallinn 11. märts 2021, nr 187

Algus kell 14.00, lõpp kell 17.30

Juhatas: Kersti Türk

Protokollis: Andres Marandi

Võtsid osa PVK liikmed: Andres Marandi, Marge Uppin, Siim Väikmann, Kersti Türk, Madis Metsur, Toomas Padjus, Argo Jõelet

Puudus:

Kutsutud: Karl Kupits (OÜ Maves), Kristiina Ojamäe (KAUR), Kristiina Olesk (KAUR), Milvi Aun (KeA)

Päevakord:

Põhjaveekomisjoni istungi päevakorras on järgmised teemad

- 1. Uue perioodi VMK põhjavee meetmeprogrammi läbivaatamine ja arutelu**
- 2. Üldgeoloogilise uurimistöo nõuded maapõueseaduses, arutelu.**

1. Uue perioodi VMK põhjavee meetmeprogrammi läbivaatamine ja arutelu.

Karl Kupits andis põhjaliku ülevaate, mis on veemajanduskava (*VMK*) ja selle protseduurid ning kui kaugel hetkel nendega ollakse, sealhulgas erandite põhjendamisest keskkonnanäesmärkide saavutamisel. VMK koostamisel on kaks etappi - eeltööd ja kava koostamine. Eeltöödeks on veekogumite ja koormusallikate ülevaadete koostamine, majandusanalüüs ning oluliste veemajandusprobleemide analüüs. Seejärel koostatakse pikaajaline seirekava, igale vesikonnale veemajanduskava ja meetmeprogramm.

Veemajanduskavade koostamise algatab keskkonnaminister. Uue perioodi VMK 2021-2027 koostamine algas 2017. aastal. See kooskõlastatakse kõigepealt Keskkonnaministeeriumi kui tellijaga ja selle allasutustega ning seejärel teistes ministeeriumides. Peale ministeeriumide kooskõlastust toimub VMK avalikustamine, mis kestab 6 kuud. Ette on nähtud kolm avalikku arutelu. 22.11. 2021 esitatakse parandatud VMK veemajanduskomisjonile ning VV 22.12.2021.

Meetmekava eelnõu koostamisel on lähtutud veemajanduskava ettevalmistuse käigus Eesti Geoloogiateenistuse tehtud põhjavee kontseptuaalsete mudelite ja põhjaveekogumite seisundi hindamise aruannetest ning eelmise VMK meetmekava perioodil meetmekavast (täitmata tegevused). Meetmekava meetodilist koostamist raskendab seisundi hinnangute madal usaldusvärsus. See on tingitud eelkõige kasutatavate (riikliku põhjaveeseire) seireandmete vähesusest ning osade seirevõrgu kaevude kaheldavast tehnilisest seisundist ning küsitavast asukohast põhjaveekogumi iseloomustamiseks.

Karl Kupits tutvustas ka erandite moodustamise põhimõtteid ja tõi kaks näidet põhjaveekogumite (põlvkivibasseini põhjaveekogum nr 7 ja NTA põhjaveekogum nr 15) erandite moodustamise skeemidest. VMK erandid – kui objektiivsetel põhjustel ei ole veekogumi hea seisund saavutatav. Eestis on probleem põlvkivibasseini põhjaveekogumis PVK 7 (veevõtt) ja NTA põhjaveekogumis nr 15 (nitraadid). Mis tähendab termin „objektiivne“ on täpsuselt määratlemata. Objektiivse kriteeriumi otsustamiseks saab Karl Kupitsa sõnul kasutada tugevalt modifitseeritud veekogumi (TMV) testi küsimusi. Seda testi oli ülekantult kasutatud ka põhjaveekogumite erandite moodustamisel.

Kui erand ka kehtestatakse, siis peab meetmeid ikka rakendama ning tuleb olukorda parandada ning tuleb anda aru Euroopa Komisjonile.

Arutelu:

KT: Kas mujal EL riikides on juba põhjavee osas erandit kehtestatud?

KK: Põhjaveeosas ei ole teada. See on kõigile uus teema ja kõik hetkel püüavad rakendada.

Arutelu toimus põhjavee meetmeprogrammi tabeli põhjal, millele PVK liikmed on eelnevalt esitanud kommnetaarid.

Hiljem saadetakse kommenteeritud tabel koos korrektuuridega uuesti PVK-le üle vaatamiseks.

Tekkis küsimus, et kui põhjaveekogumiteülene meede on ära toodud vesikonnaüleste meetmete tabelis, siis kui mitmele põhjaveekogumile see on määratud? Millised ülesanded peaks olema vesikonnaüleste meetmed ja millised põhjaveekogumipõhised meetmed? Kas tekitada korduvad read iga kogumi põhjal? Mõistlik on, et kui on konkreetse põhjaveekogumiga seotud meede, siis peab see jääma kogumi reale. Kui on vesikonnaülene meede, siis ei kirjutata seda iga põhjaveekogumi reale. Et saada terviklikku pilti kõigist põhjaveekogumite meetmetest, siis peab iga põhjaveekogumi puhul jälgima nii vesikonnaüleste kui ka põhjaveekogumitepõhiseid meetmeid. Lepiti kokku, et vesikonnaüleste meetmete tabelis loetakse ülesse kõik asjasse puutuvad põhjaveekogumid.

Lõppeval VMK uuriti probleemseid seirepuurkaeve ükshaaval. Nii on see kavandatud ka meetmeprogrammi eelnõus. Sealjuures esitati eelnõu läbivaatamisel küsimusi, kas kaevude uurimise eelarved ei peaks olema kavandatud suuremad ja kaaluma peaks seirevõrgu ja seirekaevude tehnilise seisundi uuringu ja korrastustööde tellimist KAURi kaudu paketiina. KAUR peaks ka kaalutlema tööde mahu (maksumuse) otstarbekust seire eesmärkidest lähtudes. Arutelu käigus jõuti tulemusele, et meetmeprogrammi püüab selles osas täpsustada KAURiga (Kristiina Ojamäe). Kui meetmeprogrammis on ettenähtud seirevõrgu ja seirekaevude korrastamine, siis peaks OÜ Maves maksumused ja tegevused KAUR-ga ära kooskõlastama.

MM: Meetmekava eduka toimimise tarbeks on vaja, et riigis (tänapäeval tõenäoliselt KAUR-is) töötaks pädev isik, kes teab seirekaevude ja seirevõrgu seisukorda. Oleks hea kui meetmekava koostamisel teaks ka võimalike rahaliste vahendite suurusjärku, mida on võimalik seirevõrgu korrastamiseks järgmise VMK perioodil kasutada.

Arutati ka seirel ilmnenu põhjavee kvaliteedi mittevastavuste reageerimist. Senine praktika, et põhjaveekogumite seisundite hinnangud tehakse üks kord VMK perioodil, ei ole mõistlik. Sel moel on raske tagantjärei hinnata üksikute mittevastavuste usaldusväärust ja põhjuseid. KAUR on küll püüdnud seirata mittevastavate näitajatega punkte korduvalt, kuid meetmete operatiivse rakendamiseni ei jõuta.

AM: Kui tehtaks ka põhjaveekogumite seisundi hindamist igal aastal, ei oleks olulisi kogunenud probleeme tulemuste tõlgendamisel vahetult VMK koostamise eel. Kui hindamise süsteem on paigas, ei ole raske igal aastal operatiivselt ülevaadet põhjaveekogumite seisundite ja seisundite muutuste kohta saada, sest tegemist on põhiliselt statistiliste analüüsidega. Siis on enne 6 aasta täitumist võimalik vastu võtta ka jooksvalt operatiivseid otsuseid.

Põhjaveekogumite puhul ei kasutata uurimuslikku seiret. See on asendatud põhjaveeuuringutega.

Kui põhjaveeseirete käigus tekib anomaalseid tulemusi, siis tuleb leida meede, et saaks neid operatiivselt üle kontrollida.

Maapinnalähedase põhjaveekihi ülemise osa ja erakaevude saastumine nitraatidega on jätkuvalt oluline veemajandusprobleem ja on põhjustanud ka põhjaveekogumi nr 15 halva seisundi. Väetiste kasutamise täiendav piiramise pilootprogramm koos toetuskeemiga valitud põhjaveekogumite põhjaveehaarete toitealadel ja pinnaveekogumite valgaladel, kus muud meetmed tulemusi ei ole andnud – tuleb rääkida läbi veosakonnaga ja täiendada.

Kui meetmekavas on objektidel „omanik“, siis peab see konkreetse omaniku nimega meetmekavasse kirja saama. Kui on „omanik“, siis on anonüümne ja keegi ei loe seda enda omaks. MM pakkus, et jagada näiteks põhjaveevarude hindamise ja jääkreostuse objektide puhul riiklikud objektid (omanik KeM) ja kohalikud (konkreetne KOV). Kersti Türk juhtis tähelepanu sellele, et põhjaveekogumite

jääkreostuse meetmete rakendajad tuleb määrata samal põhimõttel nagu pinnaveekogumite meetmetabelis jääkreostusobjektide omanikud on määratud.

Põhjavee meetmeprogrammi tabelis asendada „vastutaja“ sõnaga „rakendaja“ nii nagu see on ka pinnavee meetmeprogrammi tabelis.

Omanikuta maal olevate jääkreostusobjektide eest vastutaja tuleb kokku leppida, et oleks analoogne pinnaveekogumite meetmeprogrammi põhimõtetele vastutaja (rakendaja) osas.

Meetmeprogrammi seletuskirja 6.2 Põhjavee meetmeprogramm lisada asjakohased viited pinnavee meetmekavale. (Näiteks Põltsamaa_1 ja Selja_3 pinnaveekogumitele on ette nähtud põllumajanduskoormuse vähendamine ning meetmeid topelt põhjaveemeetmekavas esitama ei pea).

Lisada ohtlike ainete uuring analoogselt kehtivast meetmeprogrammist, mida tehakse maapinnalähedastes põhjaveekogumites. Sisuliselt sõeluuring ohtlike ainete, sh põhjaveedirektiivi Lisa I kandidaatainete kohta (ohtlikud ained, pestitsiidid, ravimijäägid, PFASid).

Meetmetabel rida 40. Lisada analoogselt kehtivast meetmeprogrammist „Põhjaveekogumi seosed maismaaökosüsteemidega vajavad uuringute ja seirega täpsustamist“. Vaja ainult sõnastada ümber uuringuks, mida teha samades kogumites mis varem on tehtud 1 kord VMK jooksul

Konkreetsed muutused ja ettepanekud viidi sisse meetmekava töötabelisse, mis saadetakse hiljem PVK liikmetele.

Otsus:

OÜ Maves täiendab märkuste ja vastuste tabelit ja saadab üle vaatamiseks PVK liikmetele, peale mida põhjaveekomisjon aktsepteerib PVK veemajanduskava põhjavee meetmeprogrammi tegevusi.

2. Üldgeoloogilise uurimistöö nõuded maapõueseaduses, arutelu.

MPS-i §4 on üldgeoloogiline uurimistöö maapõue geoloogilise ehituse selgitamise eesmärgil tehtav teadusuuring või geoloogiline töö.

MPS-i §17 lg 1 sedastab, et Üldgeoloogiline uurimistöö on lubatud üldgeoloogilise uurimistöö loa alusel, välja arvatud selline üldgeoloogiline uurimistöö, kus välitöid ei ole kavandatud või need piirduvad looduslike või tehispaljandite kirjeldamisega ning kivimi uurimiseks paljandist või puursüdamikust võetud kivimi tükkide või maapinnalt kivististe kogumisega.

Ning MPS-i §19 lg 2 täpsustab üldgeoloogilise uurimistöö käigus tehtavad tööd, milleks on

1. Geoloogiline kaardistamine
2. [kehtetu - RT I, 21.12.2019, 1 - jõust. 01.01.2020]
3. geofüüsikaline uuring;
4. geokeemiline uuring;
5. muud sihtotstarbelised geoloogilised tööd, välja arvatud ehitusgeoloogilised või -geodeetilised tööd.

MPS-i §19 lg 3 alusel kehtestatud määruse (KeM määrus nr 52) §3 täpsustab üldgeoloogilise uurimistöö liigid, milleks on:

1) geoloogiline kaardistamine, mille käigus uuritakse setendeid ja kivimeid looduslikes ning kunstlikes paljandites; rajatakse puurauke ja kaevandeid; määratakse aluspõhja ja pinnakatte setendite ning kivimite vanust, lasumust, ruumilise leviku piire ja koostist; kogutakse ning määratakse leitud kivistisi; võetakse proove laborimääranguteks; selgitatakse võimalikke maavarade perspektiivalasid, levialasid ja leiukohti ning koostatakse geomorfoloogiline, hüdrogeoloogiline, põhjavee kaitstuse, geofüüsikaline ja uuringupunktide faktiline andmestik ning aluspõhja geoloogia, pinnakatte geoloogia,

aluspõhja reljeefi, pinnakatte paksuse, hüdrogeoloogia, põhjavee kaitstuse, geomorfoloogia, maavarade, aeromagnetiliste anomaaliate ja gravitatsioonijõu anomaaliate kaart;

2) [Kehtetu - RT I, 14.01.2020, 2 - jõust. 17.01.2020]

3) sihtotstarbeline geoloogiline uurimistöö, mille käigus tehakse **kindla suunitlusega hüdrogeoloogiline**, geokeemiline, keskkonnageoloogiline, geofüüsikaline või **muu rakenduslik uurimistöö või teadusuuring, mis ei ole otseselt seotud maavara koguse hindamisega.**

Eeltoodust lähtudes on tekkinud küsimus:

1) Kas kõik hüdrogeoloogilised tööd, millel on kindel suunitlus, mille käigus tehakse välitöid, täpsustatakse ala geoloogiat, kuna selle põhjal saab infot hüdrogeoloogiliste tingimuste kohta, mille käigus tehakse ka geofüüsikalisi uuringuid, et saada täpsemat teavet näiteks pinnakatte paksuse kohta või tektooniliste rikkessesüsteemide olemasolu kohta, klassifitseeruvad KeM määruse nr 52 (Vastu võetud 17.12.2018) §3 lg 3 alusel üldgeoloogilisteks töödeks?

AJ selgitas tausta. Sisuliselt ei ole ühtegi geoloogilist tööd, mis KeM määruse nr 52 §3 määratluses ei vajaks üldgeoloogilise uurimistöö luba ning on sagenenud juhtumid, kus **maavarade uurimisega mitte seotud uuringute puhul nõutakse loa olemasolu**. Loa taotluse koostamine ja loa taotlemine võtavad reaalselt aega mitu kuud ning on suureks koormuseks nii taotlejale kui ka menetlejale (KeA) ja kooskõlastajatele (nt Maa-amet, KeM, RMK, Transpordiamet, Põllumajandusamet, Elering, Elektrilevi).

MPS ja KeM määrus nr 52 loetlevad valdkondi (sh geofüüsikalised ja hüdrogeoloogilised tööd), mille puhul välitöid tehakse rikkumata igamehe õigust tähistamata maal liikuda (omandit ei tohi kahjustada) järgides seejuures teistest seadustest (nt looduskaitseadusest) tulenevaid piiranguid või mille puhul tuleb omaniku / valdajaga eelnevalt nagunii kokku leppida (nt tegevused pumplates). Näiteks puurkaevudes tehakse geofüüsikalisi uuringuid vertikaalse sondeerimise teel (karrotaaz, mantelтору seisundi uuring jne.). Kuigi MPS-is määratletud geoloogilised uuringud ja üldgeoloogilised uurimistööd on algselt seotud maavarade uurimisega, siis kehva sõnastuse tõttu on need laiendatud kõigile geoloogilistele tegevustele, sh teadusele.

Lahendus võiks olla (i) sõnastada MPS-is üheselt „maavara geoloogiline uuring“ (viib otseselt maavara varu kinnitamisele) ja „maavara üldgeoloogiline uurimistöö“ (kaudsed tegevused eesmärgiga uurida maavara varusid) ja (ii) kustutada praegused loetelud MPS §19 p2 ja KeM määruse nr 52 §3 (sh kaardistamine, mis ei ole seotud maavaravarude uurimisega).

Otsus: Kersti Türk uurib maapõueseaduse muutmise võimalusi.

/allkirjastatud digitaalselt/

Kersti Türk

Juhataja

Andres Marandi

Protokollija